

Rába György

NYAKHOSSZAL VERVE

SZERETEM a nyarat. Beszéde egyenes, hógutával sújt le, ez a természete, számíthatsz rá. Tud könyörölni is, hűsítő záporral fürdetsz az utcát, olykor mennydörgéssel, villámlással emlékeztet, jön még derűre ború. De a tavasz! Késlekedik, mint a tükör előtt piperésző nő, máskor meg váratlanul toppan be, ez is nőies tulajdonság. Megesisik, hogy nyárnak tódítja magát, hóhullámmal tör rád, kapkodhatsz levegőért.

Ilyen nyárnak álcázott tavaszon, egy csütörtöki koradélutánon csörent rám Ebesi telefonhívása. Amint hangját meghallottam, belém villant, ez az ő jelenésének igazi ideje. Ebesit magát később ismertem meg, mintsem tudtam róla. A háború alatt az irodalom nagy örege, akkor még csak negyvenévesen, rám szólt, miszerint Ebesi az ukrainai fagyban sínylődik, nincs megfelelő ruházata, járuljak hozzá téli holmija összeállításához, de csak valami egyszerűbb darabbal, mert a jobb portékát elsinkófálja a keret. Emlékszem, egy pár egyujjas kesztyűt áldoztam Ebesi oltárán. A háború utáni szellemi összeborulás idején engem is meghívott akkor éppen svábhegyi tanyájára. Derekas vendéglátásban volt részem. Utóbb az állami mozivállalat-hoz került, mint a rajzfilmek felelőse. A New York kávéházban tőlem is kért megfelelő szüzsét. Dugó Dani az MHK-ban, rikkantottam el szépreményű javaslatomat. A parafadugóból összeábdált figura gyerekkönyvek hőse volt, az MHK pedig az állam támogatta össznépi sportmozgalom. Remek ötlet, mondta Ebesi, és zsebéből kifizetett olyan nagyságú tiszteletdíjat, ami meghaladta egyhavi tanári fizetésemet. Pár év múlva egy május elseji fölvonuláson akadtam össze újra Ebesivel. Az idő tájt már az állam dicső vezetőjét, sőt a nagy testvér legfőbb hadurát magasztaló poéma szerzőjeként övezte babér és ami vele jár a homlokát.

Ebesi a fölvonulási oszlopból oldalazott hozzám, a szélére, és kezembe nyomta Rákosi portréját: most már legyen enyém a megistiztetés. A következő sarkon befordulva egy kapualjba léptem, és ott leraktam a nagy vezető képmását, majd hazamentem. Ebesi fölkeré-

se nélkül talán nem mertem volna meglépni, a kéretlen megtiszteltetés azonban megadta a nyomatékot.

Ebesi a telefonban rögtön a tárgyra tért.

– Öregem, kétségbeejtő helyzetben vagyok. Segítségedet kérem. Gyere le tüstént a Kávés Karolába, ott megmondom, miről van szó. De közlöm jóelőre, hogy még egy szimplára is a te vendégednek kell lennem.

A Kávés Karolához északra, lakásomtól Újpest felé kellett tartanom. Az már az igazi Angyalföld. A környék szívemhez közel áll. Ott születtem, gyerekkoromat ettől a kávézótól nem messze eső, akác-fákkal szegélyezett, poros mellékutcákban töltöttem. Utamban egyre inkább az ismert tájék hangulata fogott el. Még a csupán fél szélességben aszfaltozott járdák szél kavarta homokfelhőibe is beleszimatoltam. Ebesi nemrég költözött a környékre, nem sokkal később, hogy ötvenhatot követő kényszerű elzártsága után szabadult.

Amikor a kávézóba léptem, Ebesi már ott ült. Bizalma jelül egy duplára valló csésze és egy kiürült kupica állt előtte.

– Tudod te, milyen zsongító ízt ad a kávénak egy kupica konyak? Máris megajándékozlak ezzel a recepttel.

Beszuszkoltam magamat a piros kockás abroszú, nyers fa asztal másik oldalára.

– Aligha azért hívtál, hogy a javított kávé titkát föltárd.

Egy szimplát rendeltem, konyak nélkül.

Ebesi tekintete elborult. Arcának szétfutott ráncai komor barázdába rendeződtek, szemgolyóit mintha rejtett gond düllesztette volna ki.

– Nem szaporítom a szót. Vagyunk annyira jóban, hogy ne kelljen megalázkodnom. Szorult helyzetben vagyok.

– Mennyi kellene?

Ebesi fölkeverte a csésze alján a maradék kávé cukrot, és kihörpintette.

– Négyszáz.

Már telefonálása után latolgattam, mennyit kér majd kölcsön. Azt sakkoztam ki, hogy legalább kétszáz forintot, legföljebb négyszázat. A számla várható összegén kívül ennyit vettem magamhoz. Mindamellet most egy pillanatra eltűnődtem, hiszen, és ezt szentül hittem, erre a négyszázra keresztet vethetek.

– Tudom, hogy csóró tanár vagy – szőtte tovább a szót Ebesi –, de bármilyen szerény fizetésű közalkalmazott jobban áll nálam, akit még szilencium is sújt. Mert így engedtek ki, legalábbis egyelőre.

Még szerencsés is vagyok! Ebesi nem tud róla, hogy a tanári katedráról kiadói szerkesztővé vedlettem, máskülönben jóval többet kérne kölcsön. Pedig fillérre annyi a fizetésem, mintha változatlanul a nebulókkal küszködnék. Tárcámból elővettem a négy százast és szó nélkül átnyújtottam.

Ebesi ráncai ismét szétfutottak.

– Köszönöm, köszönöm. És ne is haragudj, már rohanok is. Csü-törtök van, még kiérek a galopp utolsó futamaira. Holtbiztos tippjeim vannak. Lehet, hogy már holnap megadhatom a tartozásomat.

Az ajtóból még visszaszólt.

– Ugye nem felejtet el az én számlámat is kifizetni? Kösz. Viszlát.

Tippjei csődöt mondhattak, mert hosszú hónapokig színét se láttam. Áztán minden átmenet nélkül megint rám telefonált.

– Szeretném fölolvasni neked egy új költeményemet. Gyere le a Berlin kávézójába. Ott megadom a tartozásomat is. És persze a magam kávéját én fizetem.

Mire odaértem, asztalán előtte kiterítve több papírlap, üres kávéscsésze és teli hamutartó, mert szenvedélyes dohányos volt. Alighogy leültem, kikotorta zsebéből a százasokat, és ünnepélyesen felém tolta. Még ki is húzta magát.

– Csak rendelj nyugodtan, addig rágyújtok.

Alig kezdtem el höpölni feketémet, fölhangoltan belevágott a versmondásba. A költemény címe egy madár neve, tárgya börtönévei alatt meghalt feleségének siratója. A lélek legmélyéről föltörő fájdalom kiapadhatatlan vallomása, pátoszát az egymásba villódzó emlékképek és analógiák szinkópás ritmusban tompították, színezték is. Magával sodort a szabad asszociációkkal eltávolított, majd megint nyers konfeszionalitással váltogatott siratás. Ahogy elhangzott, szuverén, nagyszerű költészetnek hatott, ami nem minden esztendőben születik.

Mindezt nyomban el is lelkendeztem neki.

– Ugye – mondta, és már nemcsak szeme fénylett, hanem arcbőre is. – Ugyanezt mondta – és megnevezte a kortárs költészet több neves képviselőjét.

Ezt igazán megértettem. Ismertem a jól bevégzett alkotás mámorító örömét, az óráig tartó, már-már fizikailag fölemelő hangulatot, amikor az ember a visszhangot is igényli.

– De mondd – és már homloka is sugárzott –, hogy tetszik neked – és újra olvasta a csak képzeletből ismert temetésről írott sorainak meg a hozzá fűzött képzeteinek rapszódiaívá erősödött szövegét. Amikor elhallgatott, rábeszélően ellágyult pillantást vetett rám.

– Remek. A költészet diadala az élet árnyai fölött.

– Ugye? Majdnem szóról szóra ugyanezt mondta – és hozzáfűzte kipróbált dislegám nevét.

Kilépve a Berlinből, kézfogás előtt azt mondta:

– Azért még adj vissza egy százast a megadott kölcsönből. Ennyi épp hiányzik nekem.

Beletelt fél esztendő, amíg újra láttam. Tulajdonképpen a tarkóját meg a vállát pillantottam meg a 15-ös buszon, amelyre folszálltam. Ültében elmélyülten tanulmányozott valami sajtóterméket. Mellé furakodva vettem észre, hogy a *Turf* című világlap friss példányát böngészi. Odasandítottam az egyik ló nevére.

– Karácsonyfát kell megtenni – sutorogtam a fülébe.

Meglepődés nélkül fordította felém fejét, és ugyancsak köszönés nélkül mondta:

– Jártál már lóversenyen?

– Eddig kétszer.

Tudtam, mi ütött szöget a fejébe. Szűz kéz szerencsét hoz.

– Baj, baj. És játszottál is?

– Igen, de vesztettem.

– Ez enyhíti a bajt. Mindegy. Leszállok. Itt a Szent István körúton van egy buki. Megteszem Karácsonyfát.

Tovább se szó, se beszéd, leszállt.

Hetek, talán egy-két hónap múlva épp a Szent István körúti buki előtt állva valamelyik Budára tartó buszra vártam. Vasmarok ragadta meg karomat, és maga felé penderített.

– Gazember! Karácsonyfa? Még mit nem? Te kutyaütő!

– Lemaradt volna – hebegtem. – Az nem lehet. Legföljebb orrhosszal maradhatott le.

– Nyakhosszal se, te csirkefogó! Minden pénzemet rátettem! Célfotó volt, mögöttük az egész boly, de Karácsonyfa utolsóinak poroszkált be, mint valami előkelő idegen. Te gézengúz, te haramia!

A százasról egy szó sem esett.

Újabb hónapok múlva a Kossuth Lajos utcában vettem észre. Egy harminc évvel fiatalabb színésznőbe karolva szaporázta lépteit,

és folyamatosan susmogott az ifjú hölgy fülébe. Tapasztalatom semmit sem vont le siratójának értékéből.

Elkövetkeztek a hetvenes évek. Ahogy teltek-múltak az esztendők is, jutott egy korttyal több levegő, egy harapás szabadság. A három T korszakát éltük: támogatott, túrt, tiltott a hatalom. Folyóirat, hetilap is kérte, közölte is olykor írásaimat. Így aztán nem lepődtem meg különösebben, amikor a legközelebbi költészet napja alkalmából Angyalföld tanácsának kulturális osztálya meghívott a kerület tollforgatóinak ünnepi találkozójára.

Igyekeztem pontosan érkezni, de már az előtérben élénk csevegés hallatszott ki. A fogadószoba küszöbe előtt fölismertem Ebesi hangját. Épp átvette a szólamot. Megtorpantam.

– Ki hitte volna, hogy annak az ösztövé, éhenkórász fiúnak a születésnapján fogjuk ünnepelni egyszer a költészet napját? Emlékeztek Bánat című versére? Amelyik így kezdődik: Futtam, mint a szarvasok... Megkérdeztem tőle: „Mondd, Attila, kire, mire gondoltál, amikor üldözői elől menekülő szarvassal azonosítottad magadat?” Hát a hitelezőimre, felelte.

Fölzúgott a hallgatóság tiszteletteljes kacagó kórusa.

Beléptem. Már köszönésem alatt fölfedeztem az első meg a második T néhány veteránját. Feszültségemet oldotta, hogy szemembe ötlött az utcaszomszéd költőné személye: vele szíves kapcsolatban voltam, verseit is becsültem. Üdvözlő szavaira felém fordult a balján ülő férfi. Ebesi volt.

– Hát te, hogy kerülsz ide?

Értetlenül álltam. Széttártam két karomat.

– Hogy kerülsz ide – és Ebesi most már haragos tekintetet horgasztott belém. – Hogy kerülsz ide egy munkás kerület írói közé, hiszen te újlipótvárosi fiú vagy!

Ebesi fölháborodott hangja betöltötte a szobát, senkinek a figyelmét se kerülhette el. Eszembe jutottak zuglói versei. A Tiszahátról húzódott oda, a húszas-harmincas években megszerethette Zuglót, nem egyszer írt szépen ottani benyomásairól.

– Én – kezdtem, és el akartam mondani, hogy én bizony a külső Angyalföldön születtem, ott nyílt ki a szemem a világra, az emberekre, de Ebesi akkor már elfordult tőlem, és csak odalegyintett felém.